

Міністерство освіти і науки України
Вінницький національний технічний університет

Педагогіка безпеки

МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ

Засновано у 2016 році
Виходить двічі на рік
Том 10, № 1, 2025

Зареєстрований Міністерством юстиції України
Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу
масової інформації серія КВ, № 22325-12225Р, від 10.10.2016 р.

Рекомендовано до друку рішенням Ученої ради ВНТУ,
протокол № 9 від 27.02.2025.

© Вінницький національний технічний університет, 2025

Адреса редакції:
ВНТУ, к. 3405
Хмельницьке шосе, 95
м. Вінниця, 21021, Україна

Тел: +38 067 689 30 29
Факс: +380 (432) 513-115
E-mail: pedbezpeka@gmail.com
<http://pedbezpeka.vntu.edu.ua/>

ПЕДАГОГІКА БЕЗПЕКИ

Журнал публікує статті, які містять нові теоретичні та практичні результати в галузях педагогіки, професійної освіти та безпеки життєдіяльності. Публікуються також огляди сучасного стану розробки важливих наукових проблем, огляди наукових та науково-практичних конференцій.

Головний редактор: *Кобилянський Олександр Володимирович*, д. пед. н., проф.

Заступник головного редактора: *Дембіцька Софія Віталіївна*, д. пед. н., професор

Відповідальний секретар: *Кобилянська Ірина Миколаївна*, к. пед. н., доцент

Члени редакційної колегії журналу:

Вуйцик Вальдемар, доктор технічних наук, професор, Державний університет «Люблинська Політехніка», м. Люблін, Республіка Польща.

Горбатюк Роман Михайлович, доктор педагогічних наук, професор, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль.

Доброскок Ірина Іванівна, докторка педагогічних наук, професорка, Університет Григорія Сковороди в Переяславі, м. Переяслав.

Ісмаїлова Гульнара Муратівна, докторка філософії (PhD) в галузі педагогіки та психології, доцентка, Alikhan Bokeikhan University, м. Семей, Республіка Казахстан.

Каражанов Малик Дулатовіч, доктор PhD (право), професор, Alikhan Bokeikhan University, м. Семей, Республіка Казахстан.

Квєтний Роман Наумович, доктор технічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця.

Кирилашук Світлана Анатоліївна, кандидатка педагогічних наук, доцентка, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця.

Ковтонюк Мар'яна Михайлівна, докторка педагогічних наук, професорка, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця.

Кузьменко Ольга Степанівна, докторка педагогічних наук, професорка, Донецький державний університет внутрішніх справ, м. Кропивницький.

Лісіца Сабіна, докторка філософії (PhD) в галузі соціології та антропології, асоційований професор, Академічна школа засобів комунікації та мультимедіа, Університет Аріель, м. Аріель, Держава Ізраїль.

Пинаєва Ольга Юрійвна, кандидатка педагогічних наук, доцентка, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця.

Пугач Сергій Сергійович, доктор педагогічних наук, професор, Вінницький навчально-науковий інститут економіки Західноукраїнського національного університету, м. Вінниця.

Смолаж Анджей, доктор філософії (PhD) з електроенергетики, асоційований професор, Державний університет «Люблинська Політехніка», м. Люблін, Республіка Польща.

ЗМІСТ

Віталій Приходнюк, Ольга Кузьменко, Софія Дембіцька

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ОНТОЛОГО-КЕРОВАНОГО ПІДХОДУ ДО АНАЛІЗУ УБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ01

Роман Горбатюк, Ярослав Замора, Назар Бурега, Микола Томчук

ЕВРИСТИЧНІ ЗАВДАННЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННІ ТЕХНІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ09

Микола Лісовий, Тетяна Рисинець, Володимир Юкало, Ірина Кобилянська

ПЕДАГОГІЧНЕ СПІЛКУВАННЯ В СИСТЕМІ КОМУНІКАТИВНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ВИКЛАДАЧА ЗВО18

Віталіна Пугач

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ: МОТИВАЦІЯ, САМООРГАНІЗАЦІЯ ТА ПІДТРИМКА СТУДЕНТІВ26

Олена Столяренко, Оксана Столяренко, Ольга Пінаєва, Богдан Пінаєв

МОЛОДЬ І СУСПІЛЬСТВО В УМОВАХ ТЕХНОКРАТИЧНИХ ЗМІН І ПЕРСПЕКТИВИ ГУМАНІСТИЧНИХ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ33

Альона Коломієць, Галина Кашканова, Майя Ковальчук, Олена Прозор

РОЛЬ СИСТЕМНОГО ТА СИНЕРГЕТИЧНОГО ПІДХОДІВ У ФУНДАМЕНТАЛІЗАЦІЇ МАТЕМАТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ТЕХНІЧНИХ ФАХІВЦІВ41

Олексій Жмурко, Ірина Понеділок

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ТА МЕДІАГРАМОТНОСТІ ЯК ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ БЕЗПЕКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ49

Олена Косарук

ОРГАНІЗАЦІЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ56

Максим Бєсєда, Олександр Кобилянський, Наталія Васаженко

ТРАНСФОРМАЦІЯ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ В УМОВАХ ЦИФРОВОГО СУСПІЛЬСТВА ЯК ОСНОВА МОДЕРНІЗАЦІЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИКИ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....64

CONTENTS

Vitaly Prykhodniuk, Olha Kuzmenko, Sofiia Dembitska

PECULIARITIES OF APPLYING ONTOLOGY-DRIVEN APPROACH TO THE ANALYSIS OF THE SECURITY OF EDUCATIONAL INSTITUTIONS.....01

Roman Horbatiuk, Yaroslav Zamora, Nazar Bureha, Mykola Tomchuk

HEURISTIC TASKS AS A MEANS OF FORMING TECHNICAL COMPETENCE OF FUTURE VOCATIONAL EDUCATION SPECIALISTS09

Mykola Lisovyi, Tetiana Rysynets, Volodymyr Yukalo, Iryna Kobylianska

PEDAGOGICAL COMMUNICATION IN THE SYSTEM OF COMMUNICATIVE COMPETENCES OF A TEACHER OF HIGHER EDUCATION ESTABLISHMENTS.....18

Vitalina Puhach

PSYCHOLOGICAL ASPECTS OF DISTANCE LEARNING: MOTIVATION, SELF-ORGANISATION AND SUPPORT FOR STUDENTS.....26

Olena Stoliarenko, Oksana Stoliarenko, Olha Pinaieva, Bohdan Pinaiev

YOUTH AND SOCIETY IN THE CONDITIONS OF TECHNOCRATIC CHANGES AND PROSPECTS OF HUMANISTIC TRENDS OF DEVELOPMENT33

Alona Kolomiiets, Halina Kashkanova, Maya Kovalchuk, Olena Prozor

ROLE OF SYSTEMIC AND SYNERGETIC APPROACHES IN THE FUNDAMENTALIZATION OF MATHEMATICAL TRAINING OF FUTURE TECHNICAL SPECIALISTS.....41

Oleksii Zhmurko, Iryna Ponedilok

DEVELOPMENT OF CRITICAL THINKING AND MEDIA LITERACY AS A BASIS FOR THE FORMATION OF SAFETY CULTURE OF FUTURE DIGITAL SPECIALISTS.....49

Olena Kosaruk

ORGANIZATION OF SCIENTIFIC AND RESEARCH ACTIVITIES OF HIGHER EDUCATION STUDENTS IN THE CONTEXT OF MODERN EDUCATIONAL TECHNOLOGIES56

Maksim Biesieda, Oleksandr Kobylianskyi, Nataliia Vasazhenko

TRANSFORMATION OF THE COMPETENCE-BASED APPROACH IN THE CONDITIONS OF THE DIGITAL SOCIETY AS THE BASIS FOR MODERNIZATION OF ELECTRIC POWER SPECIALISTS TRAINING IN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS.....64

МОЛОДЬ І СУСПІЛЬСТВО В УМОВАХ ТЕХНОКРАТИЧНИХ ЗМІН І ПЕРСПЕКТИВИ ГУМАНІСТИЧНИХ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ

Олена Столяренко¹, orcid.org/0000-0002-1899-8089, e-mail: olena-best@ukr.net
Оксана Столяренко², orcid.org/0000-0001-7080-0626, e-mail: stoliarenko@vntu.edu.ua
Ольга Пінаєва¹, orcid.org/0000-0002-8829-1388, e-mail: pinolga00@gmail.com
Богдан Пінаєв², orcid.org/0000-0001-9592-0640, e-mail: pinaev.bogdam@gmail.com

1. Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського
2. Вінницький національний технічний університет

Актуальність дослідження обумовлена сучасним станом професійної освіти, рівень якої визначає компетентність і конкурентоспроможність молодих фахівців на ринку праці. Науково-технічна революція призвела до формування та розвитку людського суспільства, рушійною силою якого є знання – ноосфери. На земній кулі створюється «інтегральний інтелект». «Інтегральний інтелект» – розвиток ідеї про ноосферу. Практично людство вже створило комплексну систему різноманітних знань, яка за допомогою штучного інтелекту інтегрує попередні та генерує нові знання.

Наразі сучасні цифрові технології кардинально змінюють всю систему освіти, яка стає більш якісною та конкурентною, і сприяють стрімкому розвитку науково-технічного прогресу. Загальновідомо, що освіта – це процес і результат засвоєння людиною системи наукових знань, умінь і навичок і формування певного рівня її творчої та розумово-пізнавальної діяльності, а також моральної й естетичної культури, які комплексі визначають її соціальні особливості та творчі здібності. Під час освітнього процесу відбувається аналіз і передача знань попередніх поколінь і синтез нових знань нашими сучасниками.

Сучасні цифрові технології максимально спростили доступ усіх членів суспільства до нових знань. Отже, завданням освіти є формування у них як на початку, так і розвиток впродовж всього життя загальнокультурних і професійних компетенцій з застосування цифрових технологій в усіх сферах діяльності людини з допомогою застосування цих технологій в освітньому процесі. Тому, значний інтерес викликає аналіз філософських ідей про роль науково-технічного прогресу, технологій, машин і механізмів у життєдіяльності людини під час подальшого розвитку людства. Адже, технократизм, як суспільне явище, почав чинити негативний вплив на гуманістичні тенденції розвитку освіти в умовах переходу суспільства до інформаційного етапу розвитку.

Тому, надзвичайно важливим досягненням людства стало наразі усвідомлення та визнання загальноприйнятих гуманістичних ідеалів, їхнє досягнення на основі суспільної згоди, соціального партнерства та забезпечення умов сталого розвитку. З урахуванням цієї концепції здійснено аналіз особливостей сучасної цивілізації, що детермінуються розвитком науково-технічного прогресу.

Ключові слова: науково-технічна революція, людський розвиток, технократизм, соціальне партнерство.

Постановка проблеми. Науково-технічна революція призвела до формування та розвитку людського суспільства, рушійною силою якого є знання – ноосфери. На земній кулі створюється «інтегральний інтелект». «Інтегральний інтелект» – розвиток ідеї про ноосферу. Це пов'язано з тим, стрімко зростає освіченість людей, адже, 90 відсотків вчених за всю історію земної цивілізації є нашими сучасниками. Практично людство вже створило комплексну систему різноманітних знань, яка за допомогою штучного інтелекту інтегрує попередні та генерує нові знання.

Наразі сучасні цифрові технології кардинально змінюють всю систему освіти, яка стає більш якісною та конкурентною, і сприяють стрімкому розвитку науково-технічного прогресу. Загальновідомо, що освіта – це процес і результат засвоєння людиною системи наукових знань, умінь і навичок і формування певного рівня її творчої та розумово-пізнавальної діяльності, а також моральної й естетичної культури, які комплексі визначають її соціальні особливості та творчі здібності. Під час освітнього процесу відбувається аналіз і передача знань попередніх поколінь і синтез нових знань нашими сучасниками.

Сучасні цифрові технології максимально спростили доступ усіх членів суспільства до нових знань. Отже, завданням освіти є формування у них як на початку, так і розвиток впродовж всього життя загальнокультурних і професійних компетенцій з застосування цифрових технологій в усіх сферах діяльності людини з допомогою застосування цих технологій в освітньому процесі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Молоді люди є головною силою суспільства. Від їхньої освіченості та якісної професійної підготовки будуть залежати напрям, по якому буде рухатися суспільство, та рівень його цивілізованості (Столяренко, Столяренко, 2020a). Наразі одним з найбільш важливих досягнень людської цивілізації стало визнання та розуміння загальноприйнятих ідеалів гуманізму, що ґрунтуються на ідеях сталого розвитку, суспільної згоди та соціального партнерства (Столяренко, Столяренко, 2020b). Відтак, реалізація цієї концепції сприяє стрімкому розвитку нашої цивілізації, обумовленому науково-технічним прогресом.

Наразі у ВНТУ та ВДПУ імені Михайла Коцюбинського здійснюються комплексні дослідження стосовно ефективності застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі закладів вищої освіти (Dembitska, S., Kobylianska, I., Kobylianskyi, O., Kuzimenko, O. 2023; Dembitska, S., Kobylianska, I., Kobylianskyi, O., Puhach, V., 2023; Kobylianskyi, O., Stavnyncha, T., Dembitska, S., Kobylianska, I., Miastkovska, M., 2024; Miastkovska, M., Dembitska, S., Puhach, V., Kobylianska, I., Kobylianskyi, O., 2024; Дембіцька, С., Кобилянський, О., 2023; Кузьменко, О., Кобилянський, О., Дембіцька, С., 2022; Мясковська, М., Кобилянська, І., Кисюк, Д., 2021; Ставнича, Н., Кобилянська, І., 2023).

Тому, значний інтерес викликає аналіз філософських ідей про роль науково-технічного прогресу, технологій, машин і механізмів у життєдіяльності людини під час подальшого розвитку людства. Адже, технократизм, як суспільне явище, почав чинити негативний вплив на гуманістичні тенденції розвитку освіти в умовах переходу суспільства до інформаційного етапу розвитку. Поява технократичних теорій розвитку людства невіддільно пов'язана з рівнем його соціального та науко-технічного розвитку.

Метою статті є аналіз ролі молоді та суспільства в умовах технократичних змін і перспективи гуманістичних тенденцій розвитку людства.

Виклад основного матеріалу. Перша концепція про вплив науки та техніки на суспільство була розроблена А. Сен-Сімоном, який вважав, що на тому рівні розвитку цивілізації тільки наукові та промислові принципи стали основою громадської організації, а управління суспільством повинно здійснюватися на наукових основах. Результати його досліджень стали передумовою подальшого розвитку технократизму, який набув свого поширення під час завершення промислової революції в другій половині XIX століття, коли на підприємствах почали масово застосовуватися машини та механізми, які обслуговувала значна кількість висококваліфікованих науково-технічних працівників. Дослідник Ж.-П. Кантен застосував для цього етапу розвитку цивілізації термін «технокультура».

У подальшому, відповідно до розвитку науки та техніки, відбувалося формування системи наукових знань. Головним предметом емпіричного аналізу структури наукових знань стало обґрунтування основних положень науки, визначення специфіки науковості. Завдяки інженерам, схильним до філософських узагальнень, з XVIII століття почали застосовуватися терміни «ідеологія» та «технологія», зокрема «технології» в Г. Поппе та «технологіки» в Е. Гартіга. Основу філософії технократизму склали праці німецьких вчених Й. Бекмана «*Allemente Technologie*» («Управління технологіями») та Е. Каппа «*Grundlinien einer Philosophie der Technik*» («Основні принципи філософії техніки»), в якій вперше в 1877 році з'явився термін «філософія техніки». Німецький географ і філософ Ернст Капп (1808-1896) у своїй книзі розглянув принцип органопроєкції, за яким людина у своїй творчій діяльності несвідомо копіює принципи роботи своїх органів, завдяки чому вона не мислить себе поза природою або над нею. Соціолог і філософ А. Еспинас створює в 1897 році у Франції загальну теорію техніки, яка ґрунтується на філософському підході та термінології.

Закономірності відносин між працею та капіталом, розвитку машинного виробництва, небезпеки та ризики, які його супроводжували, теоретично обґрунтували геніальні німецькі філософи та соціологи К. Маркс і Ф. Енгельс. На їхню думку, виробництво має визначальну роль у процесі споживання, розподілу й обміну, адже, без вдосконалення засобів виробництва неможливо виграти в конкурентній боротьбі за отримання найбільших прибутків. Здійснивши ґрунтовний аналіз взаємного впливу капіталу та техніки, вони також пояснили негативний вплив технократії на соціально-політичні відносини в суспільстві.

Але французький філософ Жак Еллюль (1912-1994) не погодився з їхньою головною тезою, що метою виробництва є накопичення капіталу. Він вважав, що життя суспільства в техногенну епоху визначається його ставленням до техніки. В процесі свого розвитку техніка кардинально змінила

середовище існування людини, майже повністю замінивши собою природне. Люди змушені жити в техносфері, але мають користуватися її перевагами, а не відчувати негативний тиск. Безумовними перевагами є значне скорочення робочого часу, стрімкий темп усіх життєвих процесів, можливості для реалізації людиною своїх здібностей, зменшення адміністративного тиску влади, спрощення будь-яких комунікацій тощо.

Впродовж XX століття формувалися умови для посилення технократизму, яке дослідили в своїх працях Т. Веблен, Г. Люббе, Е. Муньє, Х. Ортега-і-Гассет, Ф. Рапп, К. Ясперс та інші. Відомий філософ і соціолог, автор синтезу філософії життя та екзистенціалізму Хосе Ортега-і-Гассет (1883–1955) у своїй праці «Роздуми про техніку» («*Meditación de la técnica*») довів прямий зв'язок людини та техніки і дослідив наслідки її впливу на людину. Американський соціолог, економіст і футуролог Торстейн Веблен (1857-1929), визнаний «батьком технократизму» вважав, на відміну від К. Маркса, що спротив капіталу у виробничих відносинах чинять не прості робітники, а інженерно-технічні працівники, які, на його думку, повинні повністю контролювати будь-яке виробництво. Але завдяки своїм знанням та умінням вони не повинні обмежуватися лише виробництвом, але й займатися перетвореннями всіх суспільних відносин. Відповідно, адепти теорії Т. Веблена намагалися в 20-х роках XX століття здійснити в США «революцію інженерів».

Технократичні ідеї знайшли підтримку у відомого американського економіста-теоретика Дж. Гелбрейта (1908-2006), який вважав, що переходи влади між класами відбуваються в зв'язку зі змінами з основних факторів виробництва: капіталу, праці, землі, знань. За результатами аналізу наслідків науково-технічної революції Дж. Гелбрейт стверджував, що джерело влади в промисловому виробництві переміститься від капіталу до організованих знань, що, відповідно, спричинить і перерозподіл влади в суспільстві.

Значний інтерес до філософських проблем техніки набув своєї реалізації в другій половині XX століття, коли розпочалося проведення Всесвітніх філософських конгресів у Відні (1968), Варні (1973), Дюссельдорфі (1978). Відбулася й подальша трансформація технократизму, яка знайшла своє відображення в дослідженнях сучасних теоретиків технократизму Р. Арона, Д. Белла, З. Бжезинського, Г. Кана, О. Тоффлера, Ж. Фурастьє та інших. Але дотепер визначити термін «техніка» та нікому й не вдалося, зокрема й вітчизняним дослідникам.

Зважаючи на переваги та виклики науково-технічного прогресу, технократичні концепції поділяють на дві категорії: оптимістичні, автори яких стверджують, що вдосконалення техніки та технологій чинить позитивний вплив на суспільні та політичні відносини в цілому (Д. Белл, Р. Дарендорф, О. Тоффлер та інші), та песимістичні, автори яких вважають техніку загрозою для цивілізації та наполягають на необхідності її повернення до природного середовища (Ж. Елльоль, Л. Мемфорд). Зрозуміло, що потрібно досягти балансу у відношеннях техніки, природи та людини за принципом «розумної достатності», щоб мінімізувати негативний вплив цих основних складових нашого буття.

У розв'язанні проблеми визначення співвідношення «людина – техніка» для сучасної цивілізації науковці спираються на такі методологічні підходи: гуманітарний (відповідність технічного людській природі, визнання його необхідною умовою творчої реалізації особистості); опора на його метафізичну основу; визнання предметного синтезу (результатом взаємодії) технічного, природного, людського; фокусування уваги і глибокого осмислення впливу технічного фактору на людське буття; врахування широкого спектру новітніх концепцій філософії техніки, об'єднаних за соціоетальним критерієм; використання ідей теорії «інформаційного суспільства».

Існує думка, що техніка за своєю природою – деструктивна по відношенню до людини, антигуманна і бездушна. Визначаючи специфічний тип буття, машина трансформує стиль людського життя з органічного в організований, конструктивний. Техніка підміняє органічно-іраціональне організовано-раціональним. Така технічна метаморфоза особливо небезпечна для розвитку людини духовної, бо здатна її саму перетворити на бездушну машину. Людина матиме шанс підкорити техніку, лише усвідомлюючи, що сенс людського життя та його цінності лежать у площині духовного, а не технічного.

Філософія техніки, презентована представниками Франкфуртської школи Г. Маркузе, Т. Адорно. Ю. Габермасом, була спрямована на дослідження суперечливих, конфліктних тенденцій соціокультурного технічного буття індустріального суспільства. У Г. Маркузе матрицею індустріальної цивілізації виступає історично зумовлений технологічний проект, який визначає ставлення людини до світу, її спосіб мислення та діяльності в ньому, і базується на раціональності науки і техніки. Він, по суті, визнає раціональність панування техніки, яка перетворює та організовує природну та соціальну дійсність для

кращого задоволення матеріальних потреб. Цей проект спрямований на комплексне формування дискурсу дії, матеріальної та інтелектуальної культури. Відповідно, політика, культура й економіка завдяки технологіям перетворюються в єдину нерозривну систему, яка поглинає та відкидає всі альтернативи. Отже, технологічна раціональність переростає у політичну, формуючи одновимірне суспільство, одновимірну людину, яка втратила будь-яку здатність критично оцінювати суспільство та можливість змінювати його.

Широкий спектр новітніх концепцій філософії техніки можна об'єднати навколо соціального критерію, оскільки їх студії спрямовані на дослідження взаємозв'язку техногенного чинника з культурними, економічними та політичними аспектами суспільного розвитку (Ж. Еллюль, Х. Сколімовські, Ф. Рапп, В. Цімерлі, Х. Заксе, Ф. Джордж). Картина світу, де людина інтегрована в технічну систему, на думку Ж. Еллюля, змальовує пасивного, інфантильного індивіда, що не може дистанціюватись, віддатись спогляданню, роздумам, а змушений існувати і з плином часу, спиратися на очевидне, та діяти, ніби в гіпнотичному стані. Людина не в змозі повністю контролювати техніку. Технологічний блеф філософ пояснює автоматизацією виробничих процесів і подальшим розвитком інформаційних систем. Х. Сколімовські вважає, що філософія техніки виникла в результаті критики тенденцій розвитку західної цивілізації. Це філософія відчуженої культури, що знаходиться в глухому куті цивілізаційного розвитку. Техніка відображає стан західної свідомості, і саме цей факт дозволяє усвідомити ту небезпеку, яку приховує технічний прогрес. У подальших роздумах Х. Сколімовські розвиває думку у концепції екофілософії (1991). На думку німецького філософа Ф. Раппа, абсолютне прогнозування та контроль над технікою з метою її нейтралізації по відношенню до суспільних вартостей є нереальним. Технічні артефакти і соціальні інститути, як і форми культури, демонструють однаково відчужений характер. В розробці концепції інформаційного суспільства, велику роль відіграли дослідження Й. Масуди, Д. Белла, А. Тоффлера, Т. Стоуньєра. Зокрема, Й. Масуда підкреслює, що вирішальним фактором поступу сучасного суспільства, незалежно від його ладу та рівня розвитку, стає виробництво інформаційних, нематеріальних цінностей (1993). Інформація – це знання, призначене для подальшого використання. Її цінність вимірюється повнотою відомостей. Перевагами інформаційного суспільства, на думку ученого, є: високий рівень масової когнітивної творчості, у результаті якої комп'ютеризація дає можливість кожній особистості творити знання і просуватись у напрямку самореалізації; домінування цінностей типу «задоволення поставлених цілей» через реалізацію цінностей часу; дух глобалізму, тобто симбіозу людини та природи, де етично будуть погодженими суворі самодисципліна та суспільний внесок; заміна механізму «мета – засіб – орієнтована дія» на «причинно-наслідкові відношення». На даному етапі розвитку людство вступило в стадію інформаційного суспільства, коли інформація та рівень її застосування визначають як соціальні зміни, так і економічний розвиток (Столяренко, 2022).

В основу запропонованої Дж. Соросом концепції «відкритого суспільства» покладена відома філософська думка про те, що будь-який суб'єктивний погляд не позбавлений певних вад. До відкритого суспільства відноситься вища форма соціальної, гуманістично спрямованої організації громадян, що характеризується відповідним рівнем організаційної та правової безпеки, освіти, толерантним ставленням до людини (Поппер, 1994). Наразі дослідження доводять, що наука та техніка в сучасному світі стали не тільки величезним суспільним благом, але й не менш страшним лихом. Так, дослідник Н. Вінер зазначав з цього приводу, що сучасний етап розвитку технічного прогресу забезпечує необмежені можливості як для принесення користі, так і сприяє поширенню зла. На цьому етапі розвитку людства вже неприпустимо оцінювати прогрес в грошовому чи економічному вимірах. Майбутнє суспільства повинно ґрунтуватися не на економічних, а на загальнолюдських духовних цінностях. На цьому наголошували видатні вчені Н. Бор, В. Гейзенберг, А. Ейнштейн, А. Печчеї та інші. При цьому кожна людина має розуміти та відчувати свою відповідальність за майбутнє людства. Таке мислення в сучасному глобалізованому світі тільки починає формуватися. Потрібно сформулювати в кожній людині розуміння обов'язкового виникнення негативних наслідків стрімкого науково-технічного прогресу, який, сприяє гуманітаризації науки та гуманізації суспільства, а також призводить до абсолютизації ролі техніки, технічного прогресу, матеріального виробництва, що знецінює людину та людське життя, сприяє явищам меншовартості в суспільному розвитку гуманітарної культури, освіти, медичного обслуговування.

Сучасні дослідження цього феномену однозначно доводять ймовірність виникнення небезпек для суспільства в процесі інформаційно-технологічної революції. Зокрема дослідник Л. Мамфорд зп результатами аналізу впливу техніки на розвиток людини, стверджував, що в розвинутому гуманітарному суспільстві «переважає комфортабельна, спокійна, розумна демократична несвобода –

ознака технічного прогресу (пригнічення індивідуальності) (Льюїс, 1996, с. 59). Негативним є те, що окрема людина в умовах НТР перетворюється, насамперед, лише на засіб його забезпечення, а простіше – засіб виконання виробничих завдань. Але цей «прогрес» в діяльності людини спрямований на досягнення певних цілей для покращення умов життя (Льюїс, 1996).

Завдяки науко-технічній революції відбулися кардинальні зміни всіх видів людської діяльності. НТР призвела до появи нових напрямів досліджень в галузях біотехнологій, електроніки, комп'ютерної техніки та технологій, нанотехнологій, ракетної та авіаційної техніки, військової техніки, інформаційних технологій, медицини, сільського господарства та інших. Інформаційно-технічна революція значно посилила вплив цих досягнень на суспільні та політичні відносини. Але стрімкий розвиток техніки та технологій супроводжується інтелектуальною стратифікацією суспільства, коли зростає кількість людей, особливо молодих, з одного боку, з високими інтелектуальними здібностями, що оволоділи сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями, отримують відповідні зарплати, а, з – іншого, що залишаються без робочих місць і витісняються на периферію цивілізації без засобів існування.

Парадокс сучасності полягає в тому, що людина поступово набуває безмежної влади над природою, але не перестає бути її частиною, залишається біосоціальною істотою. Організм людини має фізичні можливості пристосовуватися до складних умов існування, але її психологічні можливості мають визначені природою межі. Надзвичайно високий рівень інтенсивності життя та суттєві зміни природно-соціокультурного оточення чинять значний негативний вплив на її самопочуття та здоров'я, руйнують єдність людини з природою та створюють загрози для існування людської цивілізації в цілому.

Робота в інформаційному суспільстві формує новий світ існування людини, в якому слабшають соціальні зв'язки та виникає ілюзія комфортного існування, а пораду з будь-яких питань діяльності людини надає штучний інтелект, який формує нову реальність, де визначальне значення матиме ІІІ. Отже, створюється інша реальність, навіть, не віртуальна. Як застерігав відомий філософ Ж. Ламерті в своєму відомому творі «Людина – машина», може виникнути загроза повної заміни людини «розумними машинами», коли зникне потреба в таких філософських поняттях як розум, почуття, воля та інших. Тому, майбутнє повинне належати не машинам, а тим, хто їх створює. Інформаційні технології не повинні заміщати соціальні, а лише покращувати їх: створювати світову спільноту, забезпечувати можливості отримати гарну освіту в будь-якому куточку світу, віддалено чи реально виконувати роботу своєї мрії з максимальної реалізацією творчого потенціалу тощо. Головним джерелом суспільного процесу завжди будуть залишатися люди, в першу чергу, молоді, які своїм розумом, доброю волею, творчою та наполегливою працею створюють матеріальні та духовні цінності, що становлять фундамент нашої цивілізації та культури.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Стрімке чисельності населення спричиняє не стільки зростання біомаси, скільки призводить до кардинальних змін величини інтелекту людства. Прогрес людської цивілізації історично відбувається на наукових засадах. Але самі досконалі наукові та технічні здобутки не здатні зробити щасливим і повноцінним життя кожної людини без гуманізації цього процесу. НТР здатна лише сприяти процесу покращення умов життєдіяльності людини, за умови використання цих здобутків на благо кожної людини. Таке буде можливо реалізувати, якщо в суспільстві, в усіх сферах його життя саме людина стане його найвищою цінністю, а не засобом суспільного розвитку та отримання прибутку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- Dembitska, S., Kobylianska, I., Kobylianskyi, O., & Kuzimenko, O. (2023). Training of specialists in technical specialties to professional activity according to the requirements of the integrative approach. *Professional Pedagogics*, 1(26), 110-121. <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2023.26.110-121>.
- Dembitska, S., Kobylianska, I., Kobylianskyi, O., & Puhach, V. (2023). Psychological and didactic fundamentals of modern educational technologies of visualization. *Педагогіка*, 1, 36-43.
- Kobylianskyi, O., Stavnycha, T., Dembitska, S., Kobylianska, I., & Miastkovska, M. (2024). Innovative Learning Technologies in the Process of Training Specialists of Engineering Specialties in the Conditions of Digitalization of Higher Education. In: Auer, M.E., Cukierman, U.R., Vendrell Vidal, E., Tovar Caro, E. (eds) *Towards a Hybrid, Flexible and Socially Engaged Higher Education*. ICL 2023. *Lecture Notes in Networks and Systems*, 911. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-53382-2_1.
- Miastkovska, M., Dembitska, S., Puhach, V., Kobylianska, I., & Kobylianskyi, O. (2024). Improving the

Efficiency of Students' Independent Work During Blended Learning in Technical Universities. In: Auer, M.E., Cukierman, U.R., Vendrell Vidal, E., Tovar Caro, E. (eds) Towards a Hybrid, Flexible and Socially Engaged Higher Education. ICL 2023. *Lecture Notes in Networks and Systems*, 899. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-51979-6_21.

Skolimowski, H. (1991). *Dancing Shiva in the Ecological Age*. New Delhi: Clarin books.

Дембіцька, С., & Кобилянський, О. (2023). Формування професійної компетентності майбутніх фахівців з професійної освіти засобами цифрових технологій. *Педагогіка безпеки*, 8(1-2), 01–07. <https://doi.org/10.31649/2524-1079-2023-8-1-001-007>.

Кузьменко, О., Кобилянський, О., & Дембіцька, С. (2022). Інноваційні засоби формування професійної культури майбутніх фахівців технічних спеціальностей. *Педагогіка безпеки*, 7(1-2), 01–07. <https://doi.org/10.31649/2524-1079-2022-7-1-001-007>.

Льюїс, М. (1996). Техніка і розвиток людини. *Сучасна зарубіжна філософія: Течії і напрямки: хрестоматія*; упорядники В. В. Лях, В. С. Пазенок. (с. 58-87). Київ: Ваклер.

Масуда, Й. (1993). Комп'ютонія. *Філософська та соціологічна думка*, 6, 36–50.

Мястковська, М., Кобилянська, І., & Кисюк, Д. (2021). Формування готовності майбутніх фахівців з професійної освіти до застосування сучасних інформаційних технологій у професійній діяльності. *Педагогіка безпеки*, 6(1-2), 21–26. <https://doi.org/10.31649/2524-1079-2021-6-1-021-026>.

Поппер, К. (1994). *Відкрите суспільство та його вороги*. Т. 2. Перекл. з англ. О. Буценка. Київ: Основи.

Ставнича, Н., & Кобилянська, І. (2023). Проектування освітніх ігор як шлях до самовиховання та самовдосконалення здобувачів вищої освіти. *Педагогіка безпеки*, 8(1-2), 44–50. <https://doi.org/10.31649/2524-1079-2023-8-1-044-050>.

Столяренко, О. В. (2022). Сучасні аспекти ціннісної педагогіки у вихованні особистості. *Moderní aspekty vědy XV. Díl mezinárodní kolektivní monografie*. (pp. 333–354). Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o. Česká republika: Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o.

Столяренко, О. В., Столяренко, О. В. (2020a). Європейські стандарти в сучасних парадигмах реформування освіти. *The world of science and innovation. Abstracts of the 2nd International scientific and practical conference* (pp. 513-524). Cognum Publishing House. London, United Kingdom. URL: <https://sci-conf.com.ua/ii-mezhdunarodnaya-nauchno-prakticheskaya-konferentsiya-the-world-of-science-and-innovation-16-18-sentyabrya-2020-goda-london-velikobritaniya-arhiv/>.

Столяренко, О. В., Столяренко, О. В. (2020b). Педагогічні та соціально-політичні чинники формування інформаційного суспільства в руслі гуманістичної парадигми сталого розвитку. *Інформаційне суспільство: сучасні трансформації*: монографія; за ред. У. Лешко. (с. 355–363). Вінниця: ФОП Корзун Д. Ю.

REFERENCES

Dembitska, S., Kobylianska, I., Kobylianskyi, O., & Kuzimenko, O. (2023). Training of specialists in technical specialties to professional activity according to the requirements of the integrative approach. *Professional Pedagogics*, 1(26), 110-121. <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2023.26.110-121>.

Dembitska, S., Kobylianska, I., Kobylianskyi, O., & Puhach, V. (2023). Psychological and didactic fundamentals of modern educational technologies of visualization. *Педевтологія*, 1, 36-43.

Dembitska, S., & Kobylianskyi, O. (2023). Formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh fakhivtsiv z profesiinoi osvity zasobamy tsyfrovyykh tekhnolohii [Formation of professional competence of future specialists in vocational education using digital technologies]. *Pedahohika bezpeky*, 8(1-2), 01–07. <https://doi.org/10.31649/2524-1079-2023-8-1-001-007>. [in Ukrainian].

Kobylianskyi, O., Stavnycha, T., Dembitska, S., Kobylianska, I., & Miastkovska, M. (2024). Innovative Learning Technologies in the Process of Training Specialists of Engineering Specialties in the Conditions of Digitalization of Higher Education. In: Auer, M.E., Cukierman, U.R., Vendrell Vidal, E., Tovar Caro, E. (eds) Towards a Hybrid, Flexible and Socially Engaged Higher Education. ICL 2023. *Lecture Notes in Networks and Systems*, 911. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-53382-2_1.

Kuzmenko, O., Kobylianskyi, O., & Dembitska, S. (2022). Innovatsiini zasoby formuvannia profesiinoi kultury maibutnikh fakhivtsiv tekhnichnykh spetsialnostei [Innovative means of forming the professional culture of future specialists in technical specialties]. *Pedahohika bezpeky*, 7(1-2), 01–07. <https://doi.org/10.31649/2524-1079-2022-7-1-001-007>. [in Ukrainian].

Liuis, M. (1996). Tekhnika i rozvytok liudyny [Technology and human development]. *Suchasna zarubizhna*

- filosofii: Techii i napriamky: khrestomatiia; uporiadnyky* V. V. Liakh, V. S. Pazenok. (s. 58-87). Kyiv: Vakler. [in Ukrainian].
- Masuda, Y. (1993). Kompiutoniia [Computer Science]. *Filosofska ta sotsiologichna dumka*, 6, 36–50. [in Ukrainian].
- Miastkovska, M., Dembitska, S., Puhach, V., Kobylianska, I., & Kobylianskyi, O. (2024). Improving the Efficiency of Students' Independent Work During Blended Learning in Technical Universities. In: Auer, M.E., Cukierman, U.R., Vendrell Vidal, E., Tovar Caro, E. (eds) Towards a Hybrid, Flexible and Socially Engaged Higher Education. ICL 2023. *Lecture Notes in Networks and Systems*, 899. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-51979-6_21.
- Miastkovska, M., Kobylianska, I., & Kysiuk, D. (2021). Formuvannia hotovnosti maibutnikh fakhivtsiv z profesiinoi osvity do zastosuvannia suchasnykh informatsiinykh tekhnolohii u profesiinii diialnosti [Formation of readiness of future specialists in vocational education to use modern information technologies in professional activities]. *Pedahohika bezpeky*, 6(1-2), 21–26. <https://doi.org/10.31649/2524-1079-2021-6-1-021-026>. [in Ukrainian].
- Popper, K. (1994). *Vidkryte suspilstvo ta yoho vorohy* [Open Society and Its Enemies]. T. 2. Perekl. z anhl. O. Butsenka. Kyiv: Osnovy. [in Ukrainian].
- Skolimowski, H. (1991). *Dancing Shiva in the Ecological Age*. New Delhi: Clarin books.
- Stavnycha, N., & Kobylianska, I. (2023). Proiektuvannia osvitnikh ihor yak shliakh do samovykhovannia ta samovdoskonalennia zdobuvachiv vyshchoi osvity [Designing educational games as a way to self-education and self-improvement of higher education students]. *Pedahohika bezpeky*, 8(1-2), 44–50. <https://doi.org/10.31649/2524-1079-2023-8-1-044-050>. [in Ukrainian].
- Stoliarenko, O. V. (2022). Suchasni aspekty tsinnisnoi pedahohiky u vykhovanni osobystosti [Modern aspects of value pedagogy in the upbringing of the individual]. *Moderní aspekty vědy XV*. Díl mezinárodní kolektivní monografie. (pp. 333–354). Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o. Česká republika: Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o. [in Ukrainian].
- Stoliarenko, O. V., Stoliarenko, O. V. (2020a). Yevropeiski standarty v suchasnykh paradyhmakh reformuvannia osvity [European standards in modern paradigms of education reform]. *The world of science and innovation*. Abstracts of the 2nd International scientific and practical conference (pp. 513–524). Cognum Publishing House. London, United Kingdom. URL: <https://sci-conf.com.ua/ii-mezhdunarodnaya-nauchno-prakticheskaya-konferentsiya-the-world-of-science-and-innovation-16-18-sentyabrya-2020-goda-london-velikobritaniya-arhiv/>. [in Ukrainian].
- Stoliarenko, O. V., Stoliarenko, O. V. (2020b). Pedahohichni ta sotsialno-politychni chynnyky formuvannia informatsiinoho suspilstva v rusli humanistychnoi paradyhmy staloho rozvytku [Pedagogical and socio-political factors in the formation of an information society in the direction of the humanistic paradigm of sustainable development]. *Informatsiine suspilstvo: suchasni transformatsii: monohrafiia; za red. U. Leshko*. (c. 355–363). Vinnytsia: FOP Korzun D. Yu. [in Ukrainian].

Олена Столяренко – д-р пед. наук, професор, професор кафедри педагогіки і освітнього менеджменту Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, Вінниця, e-mail: olena-best@ukr.net.

Оксана Столяренко – канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов Вінницького національного технічного університету, Вінниця, e-mail: stoliarenko@vntu.edu.ua.

Ольга Пінаєва – канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри педагогіки і освітнього менеджменту, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Вінниця, e-mail: pinolga00@gmail.com.

Богдан Пінаєв – д-р філософії, старший викладач кафедри інформаційних радіоелектронних технологій і систем Вінницького національного технічного університету, Вінниця, e-mail: pinaev.bogdam@gmail.com.

YOUTH AND SOCIETY IN THE CONDITIONS OF TECHNOCRATIC CHANGES AND PROSPECTS OF HUMANISTIC TRENDS OF DEVELOPMENT

Olena Stoliarenko – Doctor of Sciences (Pedagogical), Professor, Professor of the Department of Pedagogy, Professor of the Department of Pedagogy and Educational Management, Mykhailo Kotsyubynsky State Pedagogical University of Vinnytsia, Vinnytsia, Email: olena-best@ukr.net.

Oksana Stoliarenko – Candidate of Sciences (Pedagogical), Associate Professor, Associate Professor